

Datum
2025-01-21

Vårt dnr
0162/2024

Ert dnr
S2024/01502

Socialdepartementet

Remissyttrande över SOU 2024:60 Stärkt stöd till anhöriga

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har enligt sin instruktion till uppgift att ur ett patient-, brukar-, och medborgarperspektiv följa upp och analysera verksamheter och förhållanden inom hälso- och sjukvård, tandvård och omsorg. Vårt remissvar tar därför sin utgångspunkt från detta perspektiv och fokuserar på ett urval av utredningens förslag.

Övergripande synpunkter

Sett ur befolkningens perspektiv är stöd till anhöriga viktigt och de frågor som utredningen berör är därför mycket angelägna. Vi delar utredningens bild att det bästa stödet för anhöriga är att samhällets insatser till deras närstående fungerar och är samordnade, samtidigt som även direkt anhörigstöd är viktigt och stödet för barn som anhöriga behöver utvecklas.

Utredningens förslag tar dock inte utgångspunkt i hur anhörigstödet fungerar i dag och den saknar en förutsättningslös analys av olika handlingsalternativ för att stärka det befintliga stödet. Vi anser därför att det är svårt att bedöma om utredningens förslag verkligen ger *rätt* stöd till anhöriga. Dessutom avser lagförslagen den befintliga socialtjänstlagen och behöver anpassas till den nya socialtjänstlagen som väntas träda i kraft under 2025.

Synpunkter på enskilda förslag

3.8.2 En anhörigkontakt ska erbjudas vissa anhöriga

Vi kan varken instämma i eller motsätta oss förslaget om en anhörigkontakt från socialnämnden för vissa anhöriga, eftersom vi anser att frågan inte är tillräckligt utredd. Sammantaget menar vi att utredningen inte presenterar underlag som ger stöd för att detta är bästa sätt att utveckla anhörigstödet.

Vi ser att anhöriga har behov av stöd, men anser att det saknas väsentlig kunskap för att kunna utveckla stödet på bästa sätt. Därför hade vi gärna sett att utredningen tagit utgångspunkt i en nationell kartläggning av det befintliga stödet till anhöriga, som exempelvis hur kommunerna organiserar anhörigstödet och hur detta kompletterar andra insatser som kan avlasta anhöriga, i vilken mån anhörigstödet eventuellt individanpassas och hur anhöriga uppfattar det befintliga stödet från kommunerna. Även kunskapen om hur vårdens stöd till anhöriga fungerar är fragmentarisk. I vår rapport *Postcovid i praktiken* framkom att partners och vuxna barn oftast är de som är delaktiga i vården (Vård- och omsorgsanalys, rapport 2022:4). Våra resultat pekar på att anhöriga till personer med postcovid inte får stöd från vården i den utsträckning de behöver, varken för att vara delaktiga i vården eller som anhöriga.

Dessutom hade vi gärna sett att utredningen förutsättningslöst analyserat olika handlingsalternativ för att stärka anhörigstödet, som exempelvis ett utökat uppdrag utifrån anhängarperspektivet för funktioner som i dag i huvudsak är avsedda att stödja den som är patient eller brukare. Det är särskilt viktigt att noggrant utreda och överväga eventuella nya åtaganden för socialtjänsten, eftersom många kommuner har begränsade resurser inom socialtjänstens verksamheter (Vård- och omsorgsanalys, rapport 2024:1, Analysplan 2025).

Vi delar bedömningen att det är rimligt att utgå ifrån anhörigas behov, och inte den närståendes diagnos, men det är oklart hur utredningen avgränsar långvarigt sjuka i förslaget 3.8.2 i förhållande till sin bedömning i 3.8.1. Vi saknar en diskussion om när anhöriga till personer som är allvarligt men relativt kortvarigt sjuka, som finns med i direktiven för utredningen, eventuellt skulle kunna omfattas av förslaget. Vidare finns viss motsägelse i utredningens förslag att kommunerna kan välja att erbjuda en anhörigkontakt – utöver de insatser som redan ges – utan behovsprövning, samtidigt som insatsen ska riktas till personer med särskilt behov utöver det generella stödet.

3.8.3 Bestämmelsen i socialtjänstlagen om stöd till anhöriga behöver förtydligas

Vi instämmer i förslaget om att förtydliga bestämmelsen i socialtjänstlagen om stöd till anhöriga med att anhöriga ska erbjudas information och vägledning. Förslaget är i sak rimligt och väl avvägt, men det behöver anpassas till den nya socialtjänstlagen.

3.8.6 Uppdrag om anhörigas delaktighet i strategisk planering i kommunal vård och omsorg

Vi välkomnar och instämmer i förslaget om att ge Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag som analyserar och utvärderar brukares och anhörigas delaktighet och medverkan i den strategiska planeringen av kommunal vård och omsorg.

Vi delar utredningens bild av att det behövs mer kunskap om hur anhörigmedverkan i den strategiska planeringen av kommunal vård och omsorg kan ske. Vi har tidigare bidragit med kunskap om patientmedverkan på systemnivå i regionernas styrning och ledning genom *En för alla – Erfarenheter av patientmedverkan i styrning och ledning av hälso- och sjukvården* (Vård- och omsorgsanalys, PM 2024:1). I vår rapport *Redo för framtiden?* konstaterade vi att många kommuner bedömer att anhöriga kan behöva ta ett större ansvar för den äldre befolkningens behov av vård och omsorg, samtidigt som samverkan med civilsamhällets organisationer behöver utvecklas (Vård- och omsorgsanalys, rapport 2024:1). Vi ser fram emot en dialog om hur vi kan bidra på ett ändamålsenligt sätt inom detta område.

5.11.1 Socialnämnden ska erbjuda stöd och hjälp till barn som är anhöriga

Vi instämmer i förslaget om att socialnämnden ska erbjuda stöd och hjälp till barn som är anhöriga, men förslaget behöver anpassas till den nya socialtjänstlagen.

Barn som anhöriga löper särskild risk för att utveckla egen ohälsa eller andra svårigheter. Att stärka stödet till barn som riskerar att påverkas negativt av föräldrars eller syskons svårigheter eller sjukdom kan vara en viktig del i en mer förebyggande socialtjänst. I vår

rapport *Bära eller brista – Erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck* ser vi flera exempel på syskon som mycket viktiga anhöriga (Vård- och omsorgsanalys, rapport 2023:8).

5.11.2 Hälso- och sjukvårdslagen förtydligas

Vi instämmer i förslaget om förtydligande av hälso- och sjukvårdslagen. Att inkludera syskon och fler vuxna, liksom att förtydliga vårdgivarnas ansvar gentemot barn som anhöriga, tar barnets perspektiv och innebär en stärkt position för barn som anhöriga.

5.11.3 Patientsäkerhetslagen ändras

Vi instämmer i förslaget om ändring i patientsäkerhetslagen. Att inkludera syskon och fler vuxna, liksom att förtydliga vårdgivarnas ansvar gentemot barn som anhöriga, tar barnets perspektiv och innebär en stärkt position för barn som anhöriga.

5.11.4 Barn som anhöriga behöver omfattas av en nationell strategi

Vi instämmer i förslaget att barn som anhöriga behöver omfattas av en nationell strategi. Det är angeläget att lyfta behov och åtgärder för barn som anhöriga på en strategisk nivå och på ett långsiktigt sätt. Det återstår att avgöra hur detta görs på bästa sätt eftersom utredningens förslag omfattar två möjliga alternativ. Vi har inga avgörande synpunkter på det specifika valet, men vi anser generellt att närliggande och relaterade strategier samt andra arbeten bör samordnas, vilket talar för att barn bör inkluderas i den nationella anhörigstrategin. Dock framgår det inte av utredningen vad som talar emot detta alternativ.

5.11.5 Genomförandet av lagstiftningen avseende hälso- och sjukvården behöver följas upp nationellt

Vi välkomnar och instämmer i förslaget att ge Myndigheten för vård och omsorgsanalys i uppdrag att analysera och följa upp implementeringen av den befintliga hälso- och sjukvårdslagstiftningen om barn som anhöriga. Dock ser vi ett behov av att förtydliga innehållet i uppdraget och ser fram emot en dialog om vad vi kan bidra med.

6.6 En informationsportal för anhöriga bör inrättas

Vi kan varken instämma i eller motsätta oss förslaget att en ny informationsportal för anhöriga bör inrättas eftersom vi anser att frågan är otillräckligt utredd. Det framgår inte av utredningen vilken information olika grupper av anhöriga saknar utöver det som redan idag finns tillgängligt, vad för ytterligare information en ny informationsportal skulle omfatta och på vilket sätt en ny informationsportal kan avhjälpa problemen.

Information till anhöriga är viktigt och idag finns grundläggande information om anhörigstöd lätt tillgängligt på redan välkända 1177, där befolkningen hittar annan information om vården. Ytterligare en informationsportal för anhöriga riskerar att bidra till otydlighet, istället för att underlätta. Av vår rapport *Veta för att välja – Förslag till utformning av en nationell jämförelsetjänst för vårdval i primärvården* framgår att det kan krävas riktade informationsinsatser för att öka befolkningens kännedom om var tjänsten finns och var den kan nås (Vård- och omsorgsanalys, rapport 2024:3).

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Jean-Luc af Geijerstam. Utredaren Erika Budh har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har t f analyschefen Marianne Svensson, chefsjuristen Catarina Eklundh Ahlgren, projektdirektörerna Åsa Ljungvall, Johan Strömblad och t f projektdirektören Daniel Zetterberg deltagit.

Jean-Luc af Geijerstam

Erika Budh